

НАУКОВІ ОСНОВИ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ І ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

©2020 ЖУРАВЕЛЬ О. В., МАМОНТЕНКО Н. С.

УДК 01.891(076.6)
JEL: A12; B41; M10; M19; O39

Журавель О. В., Мамонтенко Н. С. Наукові основи методології дослідження економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту

У статті розглянуто сутність методології як науки, особливості використання наукових методів і прийомів у дослідженні економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту. Зазначено, що вивчення економічних процесів та явищ в інноваційному менеджменті доцільно здійснювати таким чином: обґрунтувати актуальність проблеми дослідження; висвітлити методологію проведення дослідження; підібрати необхідний методичний інструментарій; виявити закономірності розвитку того чи іншого явища; виконати поставлені завдання; досягнути мети дослідження. Конкретизовано використання діалектичного та системного підходів, визначено рівні наукового пізнання. Запропоновано виділення окремої групи наукових методів – багаторівневого пізнання економічних процесів в інноваційному менеджменті. Аналіз показав, що одного-двох методів для проведення комплексного економічного дослідження в інноваційному менеджменті того чи іншого явища недостатньо, оскільки проблема має багатоваріантний аспект вирішення. Тому при розгляді економічних явищ і процесів в інноваційному менеджменті доцільним є застосування системного підходу до виявлення й аналізу існуючих закономірностей і ймовірних процесів, які мають кількісне та якісне вираження.

Ключові слова: методологія, діалектичний підхід, системний підхід, економічні явища, інноваційний менеджмент.

DOI:

Бібл.: 9.

Журавель Олена Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (вул. Генуезька, 22, Одеса, 65009, Україна)

E-mail: e_zhuravel@i.ua

Мамонтенко Наталія Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту зовнішньої економічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (просп. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: favorit_m@ukr.net

УДК 01.891(076.6)
JEL: A12; B41; M10; M19; O39

Журавель Е. В., Мамонтенко Н. С. Научные основы методологии исследования экономических явлений и процессов инновационного менеджмента

В статье рассмотрены сущность методологии как науки, особенности использования научных методов и приемов в исследовании экономических явлений и процессов инновационного менеджмента. Отмечено, что изучение экономических процессов и явлений в инновационном менеджменте целесообразно осуществлять следующим образом: обосновать актуальность проблемы исследования; осветить методологию проведения исследования; подобрать необходимый методический инструментарий; выявить закономерности развития того или иного явления; выполнить поставленные задачи; достичь цели исследования. Конкретизировано использование диалектического и системного подходов, определены уровни научного познания. Предложено выделение отдельной группы научных методов – многоуровневого познания экономических процессов в инновационном менеджменте. Анализ показал, что одного-двух методов для проведения комплексного экономического исследования в инновационном менеджменте того или иного явления недостаточно, поскольку проблема имеет многовариантный аспект решения. Поэтому при рассмотрении экономических явлений и процессов в инновационном менеджменте целесообразным является применение системного подхода к выявлению и анализу существующих закономерностей и вероятных процессов, которые имеют количественное и качественное выражение.

Ключевые слова: методология, диалектический подход, системный подход, экономические явления, инновационный менеджмент.

Библ.: 9.

Журавель Елена Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента, Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (ул. Генуезская, 22, Одесса, 65009, Украина)

E-mail: e_zhuravel@i.ua

Мамонтенко Наталья Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента внешней экономической и инновационной деятельности, Одесский национальный политехнический университет (просп. Шевченко, 1, Одесса, 65044, Украина)

E-mail: favorit_m@ukr.net

UDC 01.891(076.6)
JEL: A12; B41; M10; M19; O39

Zhuravel O. V., Mamontenko N. S. The Scientific Foundations of the Methodology for Researching the Economic Phenomena and Processes of Innovative Management

The article examines the essence of methodology as science, the peculiarities of the use of scientific methods and techniques in studying the economic phenomena and processes of innovative management. It is noted that the study of the economic processes and phenomena in innovative management should be carried out as follows: substantiate the relevance of the problem of research; explore the methodology of carrying out the study; choose the right methodical instrumentarium; identify regularities of development of a phenomenon; accomplish the tasks set; achieve the goals of the study. The use of dialectical and systemic approaches is specified, and levels of scientific cognition are defined. It is proposed to allocate a separate group of scientific methods – multi-level cognition of economic processes in innovative management. An analysis has showed that one or two methods for carrying out a comprehensive economic study in the innovative management of a phenomenon is not sufficient, as the problem has a multivariate aspect of the solution. Therefore, when considering the economic

phenomena and processes in innovative management, it is appropriate to apply a systematic approach to identifying and analyzing existing regularities and probable processes that have both the quantitative and the qualitative expression.

Keywords: methodology, dialectical approach, systemic approach, economic phenomena, innovative management.

Bibl.: 9.

Zhuravel Olena V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management, Odesa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (22 Henuzka Str., Odesa, 65009, Ukraine)

E-mail: e_zhuravel@i.ua

Mamontenko Natalia S. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management of Foreign Economic and Innovation Activity, Odesa National Polytechnic University (1 Shevchenko Ave., Odesa, 65044, Ukraine)

E-mail: favorit_m@ukr.net

Дослідження економічних явищ і процесів у інноваційному менеджменті потребує застосування необхідного методичного інструментарію. В умовах інтенсивного зростання обсягів наукової та науково-технічної інформації, швидкозмінюваності й оновлення системи наукових знань виникає потреба в розробці якісно нових підходів до проведення наукових досліджень в економіці, впровадження у виробництво наукомістких технологій з урахуванням інноваційних умов ведення господарства.

Об'єктивною вимогою сьогодення є розробка необхідного методологічного інструментарію щодо теми дослідження. Тому над визначенням методів, при використанні яких буде досягнута мета наукового дослідження, замислюються кожен учений.

Питанням методології в економічних процесах інноваційного менеджменту присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців. Чільне місце серед них займають: В. І. Абрамов, В. Х. Арутюнов, О. В. Крушальницька, С. В. Мочерний, Є. Ф. Борисов, Б. А. Малицький, П. В. Кохановський та ін. Втім, конкретизації узагальнення, виведення системи методів, характерної саме для обґрунтування всіх закономірностей економічного розвитку в інноваційному менеджменті, ще досягнуто. Тому проблема методології досліджень є надто актуальною, адже для визначення правильних орієнтирів інноваційного розвитку необхідне проведення ряду як технологічних досліджень, так і економічних, здійснення яких, передусім, можливе тільки при чіткому визначенні способів і послідовності проведення.

Мета статті – розглянути сутність методології як науки, а також особливості використання наукових методів і прийомів у дослідженні економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту.

Економічні явища є формою прояву дій, які постійно повторюються в процесі виробництва, обміну та розподілу матеріальних благ. Економічний процес виступає закономірною, послідовною зміною явищ від простого до складного, характерною особливістю якого є виникнення нового явища.

Тому пізнання економічних процесів та явищ у інноваційному менеджменті доцільно здійснювати таким чином: обґрунтувати актуальність проблеми дослідження; висвітлити методологію проведення

дослідження; підібрати необхідний методичний інструментарій; виявити закономірності розвитку того чи іншого явища; виконати поставлені завдання; досягнути мети дослідження [1].

Наукове дослідження є формою існування та розвитку науки. Науково-дослідна діяльність спрямована на отримання та застосування нових знань, що може здійснюватися шляхом всебічного вивчення об'єкта. Тому особливо важливим при дослідженні економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту є підбір необхідного методичного інструментарію, логічна організація та застосування відповідних законів проведення дослідження.

Як зазначає О. В. Крушельницька: «Методологія – наука про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності. Вона дає змогу усвідомити природу, принципи і методи, що лежать в основі пізнання дійсності та відтворення її в мисленні» [2]. У повсякденній діяльності та науці дослідження повинні приводити до результатів, стати основою подальших теоретичних і практичних дій, вони мають інформувати нас про об'єктивні властивості та відношення реально існуючих предметів і явищ.

Методологія є філософським ученням про методи пізнання. У широкому розумінні методологія – це спосіб усвідомлення будови науки та методів її роботи, а у вузькому – сукупність принципів, методів, прийомів і процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій спеціальній галузі знань [1].

Підґрунтям наукової методології є принципи універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного та кількісного, діалектичного заперечення та відображення.

На нашу думку, до питань методології економічної науки слід віднести: наукові підходи, що застосовуються при дослідженні економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту, їх місце в загальному процесі дослідження; взаємозв'язок і різнобічність економічних наук, сукупність методів, що застосовуються на різних етапах проведення дослідження, їх класифікацію, характеристику та взаємозв'язок [3–5].

На думку Є. Ф. Борисова [4], наукові методи поділяються на загальні, загальнонаукові та специфічні.

Горизонтальна класифікація методів соціально-економічного пізнання пропонує декілька головних методів: суб'єктивно ідеалістичний, неопозитивістсько-емпіричний, раціоналістичний і діалектико-матеріалістичний. В. П. Кохановський [5] до основних груп багаторівневої концепції методологічного знання відносить: 1) філософські методи (є способом філософствування); 2) загальнонаукові методи та підходи (універсальні для використання в усіх науках); 3) спеціально-наукові методи (використовуються в певній науці); 4) дисциплінарні методи (придатні лише для дослідження в межах окремої наукової дисципліни); 5) міждисциплінарні методи (виникають на перетині предметів різних дисциплін). Дуже важко, за концепцією В. П. Кохановського, розрізнити методи третього, четвертого та п'ятого рівнів, тому краще деякі з них об'єднати. Саме так зробив С. В. Мочерний у своїй праці «Методологія економічного дослідження»: в остаточному вигляді основні структурні підсистеми методології соціально-економічного дослідження інноваційного менеджменту в нього мають такий вигляд: філософські, загальнонаукові, спеціально-наукові, дисциплінарні та міждисциплінарні [3, с. 98].

Діалектика (грец. *dialegomai* – вести бесіду, розмірковувати) – наука про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства, мислення ... , мистецтво класифікації понять, розподілу речей на роди і види [1, с. 120].

Діалектика є наукою про загальні закони розвитку та існування явищ і процесів, їх пізнання та зміни. Діалектика взаємопов'язана з логікою та теорію пізнання, тому що вони оперують загальними законами, вивчають різні аспекти єдиного об'єкта. Економічне мислення спрямоване на з'ясування сутності предметів, що дає можливість їх повного та всебічного розгляду.

Виходячи з *принципу загального взаємозв'язку*, який потребує повного всебічного обліку зв'язків і залежностей об'єкта, наукове дослідження, щоб уникнути однобічності вивчення певного явища, має врахувати всі його суттєві аспекти та зв'язки. Недотримання цього принципу може стримувати розвиток науки, гальмувати вирішення її окремих проблем.

Діалектичне протиріччя є внутрішнім самозабезпеченням, яке передбачає одночасно єдність та антагонізм елементів і характеристик предметів або явищ.

Принцип єдності якості та кількості, або якісно-кількісно-підходів, у наукових дослідженнях полягає в тому, що взаємозалежність цих категорій визначається самою діалектичною природою буття, забезпечуючи розмаїття явищ: нагромадження кількісних змін приводить до виникнення нової якості. Якість і кількість є формою відображення та ступенями пізнання предметів і явищ у сфері їх безпосереднього буття. Категорія «якість» виражає притаманну речам

специфічну визначеність, а «кількість» є відношенням якісно тотожних речей як дискретних одиниць певної множини. Обидва поняття є ступенями загального процесу пізнання, вихідним пунктом системи категорій. Якість і кількість діалектично тотожні: кількість є фактором, що зумовлює якість.

Сутність *принципу діалектичного заперечення* полягає в необхідності дотримання спадковості при переході від старого до нового, від попереднього до наступного. Попереднє заперечується, але не абсолютно, а відносно, та не в усіх, а лише у визначених відношеннях.

Відповідно до *принципу відображення* людське пізнання є цілеспрямованим процесом активного відображення об'єктивного світу свідомості людини у формі суб'єктивних ідеальних образів [2, с. 98].

Діалектичне пізнання економічних явищ в інноваційному менеджменті відбувається на основі матеріалістичного розуміння історичного процесу та розвитку власного пізнання, узагальнення реальних процесів, що виникають у науці та практиці.

Специфіка підходу до розкриття питання полягає в такому. *По-перше*, аналізуються праці в галузі економічної думки та роботи, які пов'язані з ретроспективним аналізом дослідження питання. *По-друге*, необхідне всебічне висвітлення позицій різних авторів щодо досліджуваної проблеми в сучасних умовах функціонування економіки інноваційного менеджменту.

Застосування діалектичного підходу дає можливість визначити наступальні методи розвитку явищ, на основі сформованих законів у процесі проведення дослідження. Наукові закони виражають порядок причинного та наслідкового зв'язків між явищами та властивостями матеріальних об'єктів, коли зміна одних явищ спричиняє певну зміну інших. При цьому ступінь повноти точності об'єктивних законів залежить від ступеня розвитку теорії, практики та пізнання; закони виявляють принципи функціонування та тенденції руху системи, абстрагуючись від конкретних деталей і випадкових зв'язків.

Діалектичний підхід дає можливість виділити три групи законів – окремі, особливі та загальні. Окремі закони застосовуються у визначених вузьких галузях знань (економіка, хімія, фізика, біологія, історія); особливі відображають деякі сторони руху та розвитку в усіх або багатьох формах (математика, кібернетика); загальні – формулюють універсальні явища та процеси, які мають місце в розвитку природи, суспільства та мислення [7].

Отже, при вивченні економічних явищ і процесів в інноваційному менеджменті діалектичний підхід базується на таких принципах:

- ★ пізнання об'єктів дослідження під впливом діалектичних законів (переходу кількісних змін в якісні; єдності та боротьби протилежностей; заперечення);

- ✦ процес дослідження економічних явищ в інноваційному менеджменті має відбуватися за такими вимогами: всебічний розгляд, виявлення взаємозв'язку та взаємозалежності; характеристика змін, що відбуваються в процесі розвитку;
- ✦ перевірка отриманих результатів на практиці;
- ✦ прогнозування подальшого розвитку явищ і процесів має спиратися на філософські категорії, передусім причини та наслідку.

Наукове пізнання – це такий рівень функціонування свідомості, в результаті якого нове знання отримує не тільки окремий суб'єкт, а й суспільство в цілому. Нові знання є результатом професійної діяльності вчених. Наукові знання розвиваються з форм донаукового, повсякденного знання, спираються на індивідуальний і загальнолюдський досвід, на суспільну практику [8].

Наукові методи поділяються на такі групи: загальнологічні, теоретичні та емпіричні, що зумовлено стороною вивчення об'єкта, метою пізнання, логічною формою відображення отриманого знання та масштабами застосування.

Так, *загальнологічними методами* є: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія.

Теоретичний рівень пізнання – це, по-перше, логічне узагальнення практичного досвіду людей; по-друге, протилежні емпіричним методам наукові методи пізнання. Оскільки теорія – це логічно організоване знання, вона є системою, яка цілісно відображає визначено сферу діяльності. Теоретичне знання має загальний і необхідний характер і містить відомості про внутрішні закономірності спостережуваних явищ, воно являє собою одну з форм раціональної діяльності, що не тільки описує сукупність фактів, але й пояснює їх, виявляє виникнення та розвиток явищ і процесів, їх внутрішні та зовнішні зв'язки та причинно-наслідкові залежності. До методів теоретичного рівня відносять: аксіоматичний, гіпотетичний, формалізацію, абстрагування, узагальнення, історичний, метод системного аналізу та сходження від абстрактного до конкретного [9].

Теоретичне знання включає систему понять, суджень, абстракцій, спеціальні та загальні теорії. Перевага теоретичного знання в тому, що воно дає знання сутності, загального закону та може передбачати майбутнє. Метафізичний підхід до розуміння й емпіричного та теоретичного рівнів пізнання виявляється в запереченні єдності між ними або абсолютизації одного з них. Емпіричні знання можуть випереджати теорію, а теорія, за певних умов, може передувати емпіричними фактами.

Емпіричний рівень знання – це знання, зміст якого в основному одержано з досвіду, зі спостережень, експериментів, піддано обробці. Особливістю емпіричного рівня є те, що він включає в себе безпо-

середній контакт дослідника з предметом за допомогою органів відчуття або приладів, що їх продовжують; дає знання зовнішніх, видимих зв'язків між явищами. Результатом емпіричного пізнання є фіксація повторення явищ без пояснення причин. Емпіричні знання спирається на емпіричні факти та співвідношення, дані спостережень, показання приладів, записані в протокол, зведені в таблицю чи наведені графічно тощо. До методів емпіричного рівня відносять: спостереження, опис, вимірювання, порівняння, експеримент, моделювання.

Єтакож методи, котрі не можна однозначно віднести лише до одного з рівнів наукового знання; їх можна назвати методами багаторівневого пізнання та виокремити в групу. На нашу думку, до них слід віднести такі: визнання наукових фактів, ідеалізація, аналіз.

Аналіз показує, що одного чи двох методів підходів для проведення комплексного економічного дослідження в інноваційному менеджменті того чи іншого явища недостатньо, оскільки проблема має багатоваріантний аспект вирішення. Тому доцільним при розгляді економічних явищ і процесів у інноваційному менеджменті є застосування системного підходу до виявлення й аналізу існуючих закономірностей і ймовірних процесів, які мають кількісне та якісне вираження.

Будь-яку систему можна визначити як сукупність, комбінацію або набір взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле. Поняття системи ґрунтується на таких положеннях: вона є множиною взаємопов'язаних частин; усі елементи знаходяться у взаємній залежності; вивчення будь-якого елемента дає можливість виявити властивості єдиного цілого; сукупність елементів сформована таким чином, щоб реалізувати певне призначення.

Системний підхід зумовлює використання системного аналізу в наукових дослідженнях. Саме для розкриття сутності економічних явищ і процесів у інноваційному менеджменті, виявлення їх взаємозв'язку та закономірностей необхідне застосування системи методів. Втім, загальноприйнятої методики системного аналізу економічних процесів та явищ інноваційного менеджменту немає. Зазвичай до наукових інструментів системного аналізу відносять:

- ✦ методи та процедури теорії дослідження операцій, що дають змогу розробляти кількісні рекомендації, необхідні при плануванні організації цілеспрямованих дій;
- ✦ методи аналізу систем, що використовуються для визначення завдань і вибору шляхів розвитку систем, оцінки поведінки систем в умовах невизначеності;
- ✦ методи системотехніки – методи проектування та синтезу складних систем у результаті вивчення процесів функціонування їх елементів.

При розкритті теоретичних аспектів дослідження використовуються наукові праці вітчизняних та іноземних учених з питань сутності їх в умовах ринкових відносин, законодавчі та нормативні акти з досліджуваних питань. При розробці теоретичних аспектів визначальну роль відіграють такі моменти наукового пошуку:

- ✦ виникнення ідей, формулювання принципів, законів, закономірностей, категорій;
- ✦ узагальнення наукових фактів;
- ✦ використання аксіом;
- ✦ висунення гіпотез;
- ✦ доведення теорем.

За допомогою системного підходу здійснюють поглиблений ретроспективний аналіз розвитку досліджуваної сфери, виявляють закономірності функціонування об'єкта дослідження на сучасному етапі, удосконалюють форми та напрями діяльності, виявляють організаційно-економічні чинники підвищення ефективності роботи. Системний підхід застосовують до виявлення й аналізу існуючих закономірностей і ймовірних процесів, які мають кількісне та якісне вираження. Системний підхід передбачає комплексне вивчення та дослідження економічних явищ як одного цілого, що включає аналіз процесів, оцінку сучасного стану розвитку, визначення показників ефективності виробництва продукції, впливу економічних чинників на розвиток галузей та ін. Що є важливим для інноваційного менеджменту.

Системний підхід широко використовується й у плануванні економічної складової інноваційного менеджменту, що дозволяє в певній синтетичній категорії виділити її складові.

Монографічний метод доцільно використовувати при вивченні поглядів на проблему вітчизняних та іноземних вчених. Він має на меті впровадження досвіду, викладеного в авторських публікаціях провідних науковців. У даному узагальненні велику цінність являє процес переходу від адміністративно-командного управління до ринкового типу економіки та погляд фахівців на зміни, що відбулися при цьому у функціонуванні економічної системи інновацій.

Конкретно-історичний метод застосовується при проведенні ретроспективного аналізу. За допомогою цього методу розглядається процес розвитку явищ і процесів на основі архівних і літературних джерел. Найбільше використання знаходить статистичний метод, практичне застосування якого пов'язане з необхідністю виявлення тенденцій розвитку в інноваційному менеджменті. При цьому виникає можливість проаналізувати кількісні та якісні, вартісні та натуральні показники виробництва, а також на їх основі визначити ефективність функціонування того чи іншого об'єкта.

Абстрактно-логічний метод вимагає цілеспрямованого, планового та систематичного вивчення явищ, логічного розподілу на складові на основі аб-

стракції та виділення основної категорії (поняття), в якій є всі важливі ознаки явища, яке вивчається; формування існуючих ознак основної економічної категорії; логічне об'єднання складових явищ і встановлення закономірностей його розвитку. Цей метод дослідження включає:

- ✦ спостереження за доцільністю діяльності людей, спрямованої на перетворення природи суспільства;
- ✦ наукову абстракцію з використанням прийомів аналізу аналогії, індукції та дедукції;
- ✦ теоретичні висновки з певних понять, категорій і законів, що відображають розвиток інноваційної сфери.

Застосування *розрахунково-конструктивного методу* пов'язано з перспективами розвитку галузі, підприємства. Складовими елементами методу є:

- ✦ вивчення об'єктивної реальності інноваційних даних науки і практики з виявленням установлених закономірностей;
- ✦ складання найбільш доцільних варіантів вирішення поставленого завдання з урахуванням дослідження науки та практики;
- ✦ технічна, технологічна і економічна оцінка результатів вирішення даної проблеми;
- ✦ розробка заходів з освоєння інноваційних проектів.

В економіці важливе значення має застосування балансового методу, суть якого полягає в забезпеченні пропорційного розвитку всіх галузей, розподілу ресурсів. Він також використовується при аналізі для виявлення взаємозв'язків між багатьма економічними показниками. Цей метод включає:

- ✦ встановлення існуючих взаємозв'язків між явищами;
- ✦ визначення основної ланки з розвитку явищ;
- ✦ розробку науково обґрунтованих нормативів з урахуванням досягнень науки;
- ✦ розробку балансів на основі вимог економічних законів.

Економічні науки широко використовують економіко-математичний метод. Математичне програмування дозволяє знайти оптимальні варіанти організації виробництва, використання ресурсів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сукупність усіх цих методів одержання вимог може забезпечити високу якість економічних досліджень в інноваційному менеджменту. Адаптивність економічного дослідження в інноваційному менеджменті значною мірою залежить від органічної єдності застосовуваних прийомів, базується на певних принципах: вивчення явищ і процесів розглядається не ізольовано один від одного, а в їх взаємозв'язку; не в статичному стані, а в історичному розвитку; розгляд розвитку як переходу

кількісних змін в якості, як єдність протилежностей, знаходження нового, прогресивного в існуючому процесі. Економічна наука досягає мети лише за умови розкриття змісту явищ, процесів, взаємозв'язку та взаємодії, зміни за формою та суттю, що може бути забезпечене саме багаторівневим пізнанням.

Спираючись на зазначене, вважаємо, що перспективний напрямок подальших досліджень полягає в розгляді наукових методів багаторівневого пізнання економічних процесів у інноваційному менеджменті. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Философский словарь / под. ред. И. Т. Флорова. М.: Политиздат, 1987. 590 с.
2. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2013. 192 с.
3. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. Львів : Світ, 2017. 415 с.
4. Борисов Е. Ф. Экономическая теория : учебник. М. : Юрайт, 2005. 400 с.
5. Кохановский В. П. Философия и методология наук. Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. 576 с.
6. Абрамов В. І., Арутюнов В. Х. Методологія системного підходу та наукових досліджень (дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі) : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 178 с.
7. Актуальні питання методології та практики науково-технічної політики / за ред. Б. А. Малицького. Київ : УкрІНТЕІ, 2001. 201 с.

8. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

REFERENCES

- Abramov, V. I., and Arutiunov, V. Kh. *Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzhen (doslidnytski ta innovatsiini protsesy v derzhavnii sluzhbi)* [Methodology of Systematic Approach and Research (Research and Innovation Processes in the Civil Service)]. Kyiv: KNEU, 2005.
- Aktualni pytannia metodolohii ta praktyky naukovotekhnichnoi polityky* [Topical Issues of Methodology and Practice of Scientific and Technical Policy]. Kyiv: UkrINTEI, 2001.
- Borisov, Ye. F. *Ekonomicheskaya teoriya* [Economic Theory]. Moscow: Yurayt, 2005.
- Filosofskiy slovar* [Philosophical Dictionary]. Moscow: Politizdat, 1987.
- Kokhanovskiy, V. P. *Filosofiya i metodologiya nauk*. Rostov-na-Donu: Feniks, 1999.
- Krushelnitska, O. V. *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and Organization of Scientific Research]. Kyiv: Kondor, 2013.
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
- Mochernyi, S. V. *Metodolohiia ekonomichnoho doslidzhennia* [Methodology of Economic Research]. Lviv: Svit, 2017.
- Stadnyk, V. V., and Yokhna, M. A. *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation Management]. Kyiv: Akademvydav, 2006.